

Buurttheologie

Deel 5

Out of the box

Buurttheologie (24)

Nut van buurttheologie.

Buurttheologie is een zoektocht naar de lieve stad, waar mensen worden gezien en meetellen omdat ze een voor een belangrijk zijn. En daarin staat buurttheologie bepaald niet alleen, zoals de vorige blog liet zien.

Emre Ünver* citeert in zijn column in de Westerpost** een bewoner: "Ik haat mijn huis, maar ik hou van mijn buurt." Ünver wil "die liefde omzetten naar impact in de buurt door als gemeente kleine informele initiatieven van onderop de ruimte te geven." Hij ziet dit als "de sleutel naar verandering". In zijn online nieuwjaarstoespraak van 12 januari 2022 gaf hij dit citaat uit de buurt opnieuw en noemde hij de liefde zelfs "het geheime wapen van Nieuw-West".

Column Emre Ünver: De kracht van omzien

NIEUW-WEST – Elke maand vertelt één van de drie stadsdeelbestuurders van Nieuw-West over iets dat hij heeft meegemaakt of bezig houdt. Deze week Emre Ünver.

MAANDELIJKE
COLUMN VAN
EEN DB'ER

"De 'buurtmoeders' hebben de harten gestolen van Amsterdammers en mensen ver buiten onze stadsgrenzen. Ze hebben zelfs nationale bekendheid verworven. Die erkenning en waardering verdienen ze."

"Wat deze vrouwen bijzonder

maakt is dat ze vrijwillig zijn opgestaan vanuit de community om te waken over onze jongeren met zachte én soms strenge hand."

**Wat mij betreft
zijn ze er niet
alleen om te
surveilleren**

"Wat mij betreft zijn ze er echter niet slechts om te surveilleren. Nieuw-West is meer dan een plek met overlastgevende jongeren. Er bekruipt mij soms een ongemakkelijk gevoel bij de stereotypering

■ Emre Ünver. (FOTO: JAAP WALIS)

van deze vrouwen."

Hou van mijn buurt

"Ze zijn ook niet de enigen die opstaan om iets terug te geven aan ons stadsdeel. Ons stadsdeel kenmerkt zich door mensen die omkijken naar de ander, of zoals een bewoner treffend verwoordde: 'ik haat mijn huis, maar ik hou van mijn buurt.'"

**Van onderop de ruimte
geven**

"De sleutel naar verandering, daar ben ik van overtuigd, is die liefde omzetten naar impact in de buurt door als gemeente kleine informele initiatieven van onderop de ruimte te geven."

**'De buurt weet
vaak beter wat
er speelt'**

"Ze weten vaak beter dan wij en de grotere organisaties wat er speelt en komen met praktische oplossingen. Wij als stadsdeel hebben hier de afgelopen jaren in geïnvesteerd en het maakt een verschil."

In stilte helpen

"Ik zou dit jaar willen afsluiten met een dankwoord aan de buurtmoeders, buurtvaders, jongerenwerkers, vrijwilligers, jong en oud die

vaak in stilte helpen met het schoonhouden van de straat, het waken over onze jongelui, het omkijken naar eenzame ouderen en het stiekem toeschrijven van eten, kleding of zelfs geld aan onze ongedocumenteerde bewoners, alleenstaande moeders en anderen, die minder hebben dan zij."

Dank jullie wel

"Het zijn weer even barre tijden en we kunnen niet zonder jullie betrokkenheid. Julolie laten Nieuw-West van zijn mooiste kant zien. Dank jullie wel."

Je kunt je afvragen wat nog het nut en de meerwaarde van buurttheologie is, als haar verlangen zo breed wordt gedeeld in de stad. Wel, buurttheologie brengt Jezus in het gesprek. Dat doen Ünver en anderen niet. Maar wat kan Jezus nog brengen als ook zijn 'geheime wapen' al publiek is? Jezus kan veel wijsheid brengen en dat in ieder opzicht. En het is buurttheologie die in ieder geval moeite neemt om aan de voeten van Jezus te gaan zitten en zijn hemelse wijsheid mee terug te nemen de buurt in. Verder put buurttheologie inspiratie uit Jezus' praktische voorbeeld. Wat Jezus zegt is altijd geworteld in de praxis van zijn dagdagelijkse leven met gewone mensen zoals jij en ik. Verder geeft Jezus (toegegeven voor ingewijden) de vrijheid en de vreugde als levensruimte om wat hij zegt ook daadwerkelijk uit te leven in de buurt. Zo kan input van Jezus voor gelovigen en voor niet-gelovigen groot verschil maken. Zodat liefde niet blijft bij goede voornemens en mooie dromen, maar met onvermoede kracht en creativiteit zichzelf duurzaam en gul weggeeft in de buurt.

* Emre Ünver (1981) is voorzitter Dagelijks Bestuur van het stadsdeel Amsterdam Nieuw-West.

** Editie Nieuw-West, week 52 - december 2021.

Buurttheologie (25)

Hartelijk samenleven.

Een in deze tijd van polarisatie unieke bijdrage van buurttheologie aan de buurt is haar pleidooi om het oordelen over elkaar op te schorten, of liever nog af te schaffen. Opmerkelijk, want veel buurten zijn bestraft met oordelen. Het hart op de tong, zogezegd.

Het voorstel om dit anders te doen komt rechtstreeks uit de koker van Jezus*, die met zijn 'Oordeel niet' een nieuwe standaard wil introduceren. Dit mogen we beslist niet opvatten als een pleidooi voor hypocrisie. Dit gaat niet over stiekem anders denken dan je in het openbaar zegt, maar over een hartelijke acceptatie van elkaar in de buurt van binnenuit.

Volgens Jezus komt een oordeel namelijk als een boemerang op jezelf terug en hebben wij allemaal wel zoveel boter op ons hoofd dat ons bescheidenheid past. Laten wij daarom vooreerst onze handen vol hebben met rechtzetten van wat er in ons eigen leven kritiek verdient, dan komen we aan oordelen over elkaar niet meer toe. Bovendien zitten mensen vaak helemaal niet te wachten op onze goed bedoelde adviezen. Dat mensen zich volgens Jezus als een horde zwijnen kunnen gedragen klinkt in zichzelf als een stevig oordeel, maar onze social media laten zien dat we hier allang het oordeel voorbij zijn en met droevige feiten te maken hebben.

Niet oordelen gaat veel verder dan 'leven en laten leven' of tolerantie, een houding die al snel onverschilligheid kan sanctioneren. Nee, de andere kant van niet oordelen is wat wij vriendelijkheid of liever welwillendheid noemen.** Het is typerend dat het woord welwillendheid niet veel wordt gebruikt. Het cirkelt met woorden als hartelijk, inschikkelijk, toeschietelijk, schappelijk, mild, aardig en behulpzaam rond de ander iets gunnen, hem of haar niet oordelend afwijzen en al helemaal niet in de kou laten staan, maar integendeel tegemoet komen, misschien toch met het (v)oordeel van de twijfel, maar dan nog de ander een kans geven, misschien wel een tweede of een derde kans.

Zoals gezegd heerst er in veel buurten een ander klimaat. Niet zo verwonderlijk, want oordelen geeft ons duidelijkheid en daarmee een gevoel van veiligheid: een oordeel over anderen is meestal negatief, waaruit dan mag volgen dat ik beter ben. En dit leren we al vroeg. Jongerengroepen kennen een dagelijkse ratrace in wie de beste, sterkste, slimste, populairste, mooiste en meest gevatte is. Ja, jongerengroepen zijn ondanks of dankzij deze rivaliteit (?) vaak hecht, maar grenzen zich toch ook bijna altijd sterk af tegenover iedereen die niet bij de eigen groep hoort.

En hiermee zijn we terug bij het oude normaal in de buurt dat veel mensen met liefde zien veranderen. Als je hierin meegaat, is er is zeker wel het risico dat jouw welwillendheid wordt aangezien als een kans om jou als deurmat te gebruiken. Daar hoeft je niet voor te kiezen. Ook Jezus zei: "Geef wat heilig is niet aan de honden en gooi je parels niet voor de zwijnen; die zouden ze met hun poten vertrappen, en zich dan omkeren en jullie verscheuren." *** Met mildheid en schappelijkheid begin je niet zo veel zonder een welwillende ontvangst.

Niet-gelovigen kunnen verliefd worden op de schoonheid van deze hartelijke samenleving, waarin discriminatie, polarisatie en homofobie wegsmelten. En gelovigen putten daarnaast extra motivatie uit hun overtuiging dat de Heer dichtbij is.**** De duidelijkheid en veiligheid die hij voor hun besef aan hen geeft, maakt dat zij die dus niet meer zelf hoeven te bevechten.

* In Matteüs 7:1-6.

** Zie Filippenzen 4:5.

*** Matteüs 7:6.

**** Filippenzen 4:5 en zie Buurttheologie (7).

Buurttheologie (26)

Hokjes en bubbels.

Wie over de buurt praat, heeft het al snel over verbinden en verbinding. Een buurt die een samenleving wil zijn, kan niet zonder. Maar verbinden wordt wel erg moeilijk, als het in de buurt gonst van de oordelen en vooroordelen. Daarom kunnen we ons voordeel doen met de wijsheid van Jezus die al dit gedoe afwijst. Nu houdt buurttheologie zich niet alleen bezig met wat Jezus zegt, maar ze kijkt ook naar zijn dagdagelijkse praxis. Hoe bracht Jezus zijn ideeën in praktijk? En hoe kan ons dit inspireren?

Als het over niet oordelen gaat, springt onder de vele voorbeeldige ontmoetingen die Jezus heeft gehad er een uit: zijn ontmoeting met een Samaritaanse vrouw.* Jezus zou in de ogen van leerlingen en tijdgenoten allerlei redenen moeten hebben om niet met haar in gesprek te gaan. Deze vrouw was van het verkeerde volk, kwam uit een foute cultuur, huldigde een misplaatste religie, had een rafelige biografie en was nog een vrouw bovendien.** Meer dan genoeg redenen dus om haar te mijden als de pest. Dat deden haar dorpsgenoten dan ook. Deze vrouw komt op het heetste en vermoeiendste moment van de dag*** water putten, omdat ze op een meer gelegen en fatsoenlijk tijdstip op deze publieke plek niet getolereerd wordt of er al zelf voor kiest om de openbare ruimte dan te mijden.

Maar wat doet Jezus? Hij trekt zich van alle door mensen getrokken grenzen niets aan en doet alsof deze scheidslijnen voor hem niet bestaan. En voor hem bestaan ze ook niet. Tot verbazing der beschouwers en tot verbijstering van de vrouw zelf**** gaat Jezus met haar in gesprek. Sterker nog, hij zet haar op een voetstuk door om te beginnen haar om hulp te vragen. En dat terwijl je toch zou verwachten dat meteen hij degene zal zijn die haar zijn hulp aanbiedt.

Het is interessant om de grenzen die Jezus hier overgaat – vreemd volk, verkeerde (achterlijke?) cultuur, niet onze religie, reputatie- en genderissues – in onze tijd allemaal opnieuw in de buurt terug te zien. Dit zijn evenzovele scheidslijnen die de buurt nog steeds willens en wetens verdelen in allerlei hokjes en bubbels, naast nog vele andere zoals politieke keuze, seksuele voorkeur, leeftijd, opleiding, taalvaardigheid, werk, succes, armoede, gezondheid, obesitas, vaccinatie ja of nee, eigen gelijk, enzovoorts.

Het is helemaal duidelijk wat Jezus met al deze grenzen zou doen. Hij hoeft ze niet eens af te schaffen. Want voor hem hebben ze nooit bestaan. Dat heeft Jezus van God gezien.*****

* Johannes 4:1-42

** Johannes 4:27

*** Johannes 4:6

**** Johannes 4:9

***** Zie ook buurttheologie (19)

Buurttheologie (27)

Buurtkosmopoliet.

Buurttheologie laat zich inspireren door de weldadige wijsheid en het onbekrompen voorbeeld van Jezus, brengt deze naar de buurt en vindt vervolgens diezelfde buurt verdeeld, gespleten en opgesplitst in talrijke groepen en facties en niet te vergeten in talloze eenzame eenlingen. De levenshouding en -praktijk van Jezus en die van veel (niet alle (!)) buurtbewoners lijken zo ver van elkaar verwijderd als het oosten ver is van het westen. Jezus en de buurt spreken als het over verbinding gaat verschillende talen. Jezus' manier van doen lijkt wel van een andere planeet te komen. Hoe kan buurttheologie deze kloof overbruggen?

Dat is ingewikkeld. Behalve wereldvreemd lijkt Jezus' aanpak niet realistisch, eenvoudig niet haalbaar. Vooroordelen zijn hardnekkig in de buurt en de neiging om te oordelen zit de mens in het bloed. Jaagt buurttheologie hier een kansloze missie na?

Het is maar hoe je ernaar kijkt.

Bekend is het verhaal van de schoenenfabrikant die een nieuwe markt zoekt in een ver land. Een eerste salesman bericht al na een week: 'Hier draagt niemand schoenen. Ik kom terug.' Maar een tweede is opgetogen en bericht: 'Hier draagt niemand schoenen. Enorme markt! Stuur alvast duizend paar.'

Misschien kan buurttheologie niet-gelovige buurtbewoners verleiden met de schoonheid en de vrijheid van Jezus' manier van doen. Veel mensen begrijpen dat een buurt die is opgeknipt in allerlei facties een probleem met leefbaarheid heeft. Het wenkend perspectief is bruggen slaan, groepen verbinden en mensen uit hun isolement halen. Deze mooie schoenen zullen de buurt goed staan! Maar hoe verleid je mensen deze schoenen te passen? Misschien kunnen we een beroep doen op een van Nederlands meest gekoesterde waarden: vrijheid! Vrijheid is je niet laten belemmeren. We willen geen grenzen. Wat als we onze collectieve Nederlandse hang naar vrijheid nu eens zouden loslaten op al die door ons zelf geprefabriceerde afgrenzingen in de buurt? Wat als we gaan doen alsof ze niet meer bestaan? Wat als we ons niet langer door onze eigen kaders en beperkingen laten begrenzen? Uit naam van de vrijheid! Bovendien kost het onderhouden van al die demarcatielijnen heel veel energie en ergernis. Wat als we ze nu eens zouden verwaarlozen? Gewoon, omdat het kan?

Toch blijkt het in de praktijk vaak niet te kunnen of niet te gebeuren. Er is meer nodig. Het zit op het niveau van ervaringen, frustraties en overtuigingen, ja nog dieper tot op het niveau van identiteit vast. En het is hier dat buurttheologie opnieuw de wijsheid van Jezus kan inbrengen. Polariseratie en discriminatie hebben immers onvermoede bronnen in bijvoorbeeld angst ('ze' pakken onze buurt af en pikken onze banen en dochters in), boosheid (ik moet wachten op een huis en 'zij' krijgen er zomaar een), onbegrip (ik kan niet met 'ze' praten) en onzekerheid (de ander is anders en presenteert pardoos een alternatief voor hoe ik in het leven sta). Het is vooral die onzekerheid die in de buurt muren tussen mensen optrekt. De ander, wie hij of zij ook is en waar hij of zij ook vandaan komt, is gevaarlijk want een levende vraag aan mijn manier van leven. En dat voelt hoogst ongemakkelijk. Dus doe ik de deur dicht en maak mijn bootje los.

Buurttheologie neemt van Jezus mee dat een mens zijn identiteit in de hemel, in God kan verankeren. En dat maakt dat ik mij niet hoeft terug te trekken op mijn eigen eiland-identiteit, beperkt van omvang, duur en inhoud, maar als een ware buurtkosmopoliet me vrijelijk door de buurt kan bewegen. De hele buurt is mijn thuis, want mijn identiteit ligt duurzaam vast in de hemel.

Buurttheologie (28)

Waaiers van welkom.

Buurttheologie kan in de buurt op de proppen komen met de spiritualiteit (manier van doen) van Jezus. Dat is natuurlijk niet vreemd, want buurttheologie eigen. Maar niet iedereen in de buurt zal hierin mee willen gaan. Het is zelfs de vraag of veel mensen de schoonheid en bruikbaarheid van Jezus' inbreng kunnen meemaken, eenvoudig omdat dit met het christendom te maken heeft. We leven immers in postmoderne tijden waarin het idee heeft postgevat dat het christendom zijn tijd heeft gehad en verouderd niet is opgewassen tegen de vragen van deze tijd. Bovendien hebben wij het helemaal gehad met de betutteling van de kerk, die dat van Jezus zegt te hebben en is zodoende de relevantie van Jezus voor jongere generaties verdampt.

Zo bestaat het gevaar dat het gesprek dat buurttheologie wil faciliteren tussen Jezus en de buurt vroegtijdig strandt in onwil of desinteresse, wat buurttheologie trouwens liever zou benoemen als een te weinig aan informatie en een teveel aan desinformatie.

Hoe dit ook zij, misschien is het goed op zulke momenten het gesprek stil te leggen en de buurt uit te nodigen om voorbeelden of *best practices* van wat Jezus zegt te komen beleven. Een goed voorbeeld spreekt immers meer dan duizend gesprekken.

Daarom stimuleert buurttheologie kerken in de buurt om op ontelbare manieren en momenten en plekken eenvoudigweg te doen waar Jezus voor staat. Doen is het nieuwe praten. Doen is hier plaatsen creëren waar welkom, gulle gastvrijheid en gelijkwaardigheid normaal is; plekken waar de eilanden en bubbels uit de buurt elkaar raken; vrije ruimtes in de buurt zonder de gebruikelijke afgrenzingen; podia en pleinen waar iedereen uit de buurt welkom is omdat het welkom daar onvoorwaardelijk is en het plein tot een vrij buurtplein maakt. Echt, als je dat eenmaal hebt geproefd, wil je niet meer anders.

De kerk heeft het in zich om dit te doen, want Jezus heeft “de muur van vijandschap” tussen mensen afgebroken, zoals haar geboortepapieren meer dan eens zeggen.* Voor leerlingen van Jezus zijn alle mensen gelijk. Inclusiviteit, gelijkwaardigheid en kansengelijkheid, buzzwoorden in veel gemeentelijke beleidsstukken over de buurt, zijn bij Jezus in veilige handen.

Opzettelijk gebruikt buurttheologie een breed scala aan woorden – plaats, plek, ruimte, podium, plein – om deze vrijplaatsen in de buurt te benoemen. Het gaat hier dus bij voorkeur niet over de kerk zelf of over de kerkdienst, al kunnen die zeker prachtige voorbeelden zijn van plekken waar het welkom onvoorwaardelijk en zonder meer wordt gepraktiseerd. Maar om hierboven genoemde redenen zullen andere plekken dan de kerk veel mensen beter kunnen aanspreken. Daarom stelt buurttheologie voor dat de kerk haar DNA links en rechts in de buurt verzilvert in bijvoorbeeld taallessen, lunchtafels, sportactiviteiten, buurttuinen, wandelgroepen, eetgroepen, enzovoorts. Het maakt eigenlijk niet eens zoveel uit wat de kerk doet, als het maar rijmt op een behoefte in de buurt en de kerk met waaiers van welkom alternatieven voor uitsluiting en apartheid in de buurt in de praktijk brengt.

* Efeziërs 2:14; Matteüs 5:16; Handelingen 10:28.

Buurttheologie (29)

Weekendmug.

Het woord duurzaamheid is tegenwoordig trending vanwege de klimaatcrisis. En buurttheologie gebruikt het ook graag. Maar duurzaam heeft in buurttheologie de betekenis van blijvend, vasthoudend en langdurig. En daarmee komt het in de buurt van betekenissen als trouw en betrouwbaar.

In de laatste blog hoorden we buurttheologie de kerken in de buurt aanvuren om links en rechts in de buurt podia en pleinen van welkom te openen. Dit om de buurt te laten zien dat Jezus te vertrouwen is in wat hij zegt. En dit om de buurt te laten zien dat wat Jezus zegt voor de buurt anno nu relevant is. Want er wordt wel veel gesproken tegen discriminatie en polarisatie en voor inclusiviteit, maar de plekken waar het welkom voor iedereen ook echt gebeurt zijn niet zo talrijk. Hier kan de kerk met het DNA van Jezus een gidsfunctie vervullen middenin de buurt.

Maar dan moet haar welkom wel meer zijn dan een welkom voor drie maanden of een event in het laatste weekend van de zomervakantie. Het afschieten van vuurpijlen is leuk en kan op veel enthousiasme rekenen. Maar als het daarna weer even donker is als voorheen, wat heeft het dan per saldo voor zin gehad? En dat gebeurt veel. Professionals van de gemeente tuigen in de buurt een project op dat zoals de naam 'project' al zegt ook een einde kent. Fondsen verstrekken slechts subsidie voor een zekere periode. Buurtwerkers komen en gaan, leggen dus relaties, roffelen de projecttrom en maken hoop om vervolgens met de snelheid van het licht van baan te veranderen en al het vergaarde sociale kapitaal te vondeling te leggen. Kerken starten plekken van welkom, maar bouwen ze vaak ook net zo snel weer af. En teams uit het buitenland worden ingevlogen om in hun vakantie een paar weken goede werken te doen. Maar de buurt heeft nooit vakantie. Wat heeft de buurt aan projecten die mensen na een jaar of half jaar of weekend (!) weer in de kou laten staan?

Toegegeven, iets beginnen is veel gemakkelijker dan datzelfde volhouden en doorheen moeilijke en lome perioden trekken. Het vraagt veel energie en volharding en je kunt er beslist moe van worden. Mensen komen en gaan, conflicten blijven niet uit en wil je de buurt blijven aanspreken, dan zul je op gezette tijden moeten innoveren. Waarom doen we ook alweer wat we doen? Is het nog adequaat? Of verschuiven de behoeften van de buurt? Dit betekent ook dat je soms inderdaad stopt met praktijken die vroeger aansloegen maar nu niet meer.

Goed, maar waar gaat dit verhaal dan over? Wel, buurttheologie pleit voor trouwe aanwezigheid in de buurt, zodat de kerk als een betrouwbare partner in de buurt bekend komt te staan en niet als organisator van incidenten. Een project is naar zijn aard een eendagsvlieg of een weekendmug, terwijl het leven in de buurt zich over mensenlevens uitstrekt. Buurttheologie zoekt in de buurt naar de menselijke maat en die is meestal langer dan een project kort is.

Buurttheologie (30)

Samenredzaamheid.

De vorige blog roept de vraag op of onze duurzame aanwezigheid in de buurt kwetsbare mensen niet duurzaam afhankelijk zal maken van de goedheid en welwillendheid van anderen.

Buurttheologie ziet dit gevaar en heeft in de kerk de nodige ervaringskennis met een soortgelijk fenomeen opgedaan. In de kerk kan het namelijk zomaar gebeuren dat een klein aantal actieve mensen het kerkelijk leven draagt terwijl de rest toekijkt en consumeert en... ook nog een klaagzang aanheft als het aanbod hun niet bevalt. Maar de christelijke traditie laat vanaf het begin zien dat het anders kan en moet. De Bijbel gebruikt hiervoor het beeld van het menselijk lichaam*: één lichaam dat uit veel lichaamsdelen bestaat die allemaal meedoen om het geheel gezond te laten functioneren. Het idee is dus niet dat van een bus die door de buschauffeur bestuurd wordt, terwijl de passagiers zich comfortabel laten rijden. Nee, hier geldt het principe van een roeiboot, waarin iedere inzittende verantwoordelijkheid en dus een roeispaan pakt.

Maar er komt nog een tweede belangrijke gedachte mee in dit beeld van het lichaam, die ook expliciet wordt uitgewerkt. Afgaande op het beeld van het lichaam zie je ook meteen dat een eventuele hiërarchie of competitie tussen lichaamsdelen (lees: buurtbewoners in de buurt) onzinnig is. Zoals de vraag of een oog belangrijker is dan een oor onzinnig is. Je kunt ze allebei niet missen en gebrekkig functioneren van het een of het ander laat zich onmiddellijk gelden. Geen macht of rangorde dus in een gezond lichaam maar samenwerking met gebruikmaking van ieders sterke kant. En nog is dit beeld niet uitgeput. De Bijbel wijst ook met nadruk op de bescherming en zorg die kwetsbare lichaamsdelen als vanzelf want vanzelfsprekend krijgen van de andere ledematen.

Zijn we opnieuw bij de vraag van deze blog: creëren we met onze duurzame aanwezigheid niet als vanzelf dat kwetsbare mensen van ons afhankelijk worden? Niet als we ons laten inspireren door het voorbeeld van het menselijk lichaam en buurtbewoners zien als mensen met eigen talenten en vaardigheden en deze ook duurzaam zoeken in te schakelen. Het bijbelse beeld van het lichaam nodigt ons uit om woorden als gelijkwaardigheid, wederkerigheid en samenredzaamheid serieus te nemen en wat we doen in de buurt aldus vorm te geven. Zo worden mensen niet afhankelijk gemaakt en gehouden, maar worden ze juist in hun kracht gezet.

Zo krijgt ook een woord als participatie zijn kracht en glans. Participatie is in overheidsbeleid geregeld een voertuig van verkapte bezuinigingen gebleken die uitlopen op het overvragen van mensen. In buurttheologie start participatie bij de buurtbewoner en vraagt: wat kun jij bijdragen?

* Zie 1 Korintiërs 12.

Buurttheologie (31)

Een van ons.

Er is nog een reden dat buurttheologie er niet van is om mensen afhankelijk te maken. Dat druist namelijk in tegen een van de diepste motieven die buurttheologie bij Jezus vindt. Buurttheologie wil er namelijk niet *voor* mensen zijn, maar *met* de mensen. En als je met mensen bent, dan is er een relatie, een samenleven die wederkerigheid bedoelt en afhankelijkheid uitsluit.

Hierin schuilt volgens buurttheologie het grote verschil tussen projecten voor de buurt en duurzame aanwezigheid in de buurt. Daarom heet een buurtkerk als Hart van Osdorp ook niet Hart voor Osdorp, maar Hart van Osdorp. Een buurtkerk heeft natuurlijk hart voor de buurt, anders zou ze geen buurtkerk zijn. Maar ze kan er pas echt voor de buurt zijn, als ze van de buurt is.

Dit raakt in essentie wie Jezus is en zonder dit is hij Jezus niet en kan hij ook Jezus niet zijn. De Bijbel zegt dat het Woord (de Zoon van God) mens (Jezus) is geworden en zo in ons midden is gaan wonen.* En toen konden mensen met eigen ogen zien dat zijn woorden in de hemel hem op aarde menens waren. Hij leefde ons leven, hij at ons eten, hij liep in onze schoenen, hij woonde in onze huizen, deed ons werk, zag onze tranen, kende onze angsten, leed onze pijn en hij stierf zelfs onze dood. Hij was een van ons.

* Zie Johannes 1:14.

Veelzeggend is de vertaling van dit vers in The Message: The Word became flesh and blood, and moved into the neighborhood.

The Message, The Bible in Contemporary Language is een bijbelvertaling van predikant en auteur Eugene H. Peterson (1932-2018).

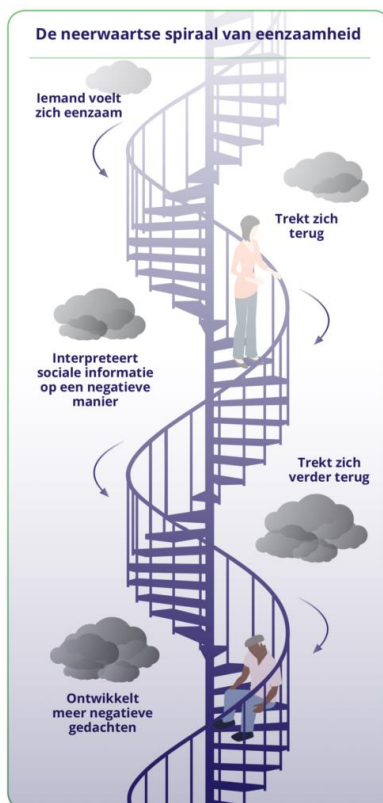
Buurttheologie (32)

Er is niemand.

In dit vijfde deel van buurttheologie over eilanden en bubbels in de buurt kunnen we niet heen om de meest particuliere eenpersoons bubbel die de buurt kent, het onbewoonde eiland waarop de ene enkeling zich heeft teruggetrokken. We hebben het over buurtepidemie nummer een: eenzaamheid.

Wat is eenzaamheid? Er bestaan verschillende (ingewikkelde) definities. Kort door de bocht gezegd is eenzaamheid een persoonlijk ervaren gemis aan relaties. En zoals het woord gemis al zegt is eenzaamheid niet plezierig. En dat is zacht uitgedrukt. Eenzaamheid zeurt, knaagt en vreet een mens op. Het is letterlijk om ziek van te worden.

Volgens Amsterdam.nl voelt ruim 15 procent van de Amsterdammers zich chronisch eenzaam en heeft 38 procent regelmatig last van eenzame gevoelens.ⁱ En let wel, dit is een gemiddelde. In buurten die vroeger aandachts- of krachtwijken werden genoemd ligt dit percentage hoger. Dat heeft tal van oorzaken. Veel mensen worden ouder en hoe ouder je wordt, hoe meer mensen om je heen wegvallen. Ouderen durven als het 's avonds donker wordt niet meer naar buiten, omdat het dan te gevaarlijk is op straat. Eenzaamheid wordt nog eens extra opgeroepen door armoede, werkeloosheid of schulden. De vaak daarbij komende psychische en sociale en relationele problemen kunnen mensen nog erger doen vereenzamen. Veel statushouders en ongedocumenteerden voelen zich ontworteld en missen de aansluiting bij de samenleving. Het beruchte gentrificatieproces in buurten zorgt ervoor dat sociale verbanden worden weggesaneerd. In niet-westerse culturen geven schaamte en roddel het leven doorgaans vorm, waardoor families en mensen uit elkaar worden gedreven. En in de westerse cultuur vieren individualisme en eigenbelang hoogtij. En dit is nog maar een greep uit de vele oorzaken van eenzaamheid. Voeg daaraan toe de coronacrisis met lockdowns in serie en het resultaat is een gefragmenteerde buurt die uiteen ligt in evenzovele kringen en bubbels.

Naar eenzaamheid wordt veel onderzoek gedaan en er wordt veel over geschreven. Daaruit blijkt dat eenzaamheid drie gezichten heeft. Sociale eenzaamheid is het gemis aan mensen om je heen. Emotionele eenzaamheid gaat nog dieper, zuigt een mens leeg en wordt dan ook ervaren als een gevoel van innerlijke leegte. Het is een gebrek aan betekenisvolle relaties, mensen die je na staan en met wie je kunt delen, ook al zijn er nog zoveel mensen om je heen. Existentiële eenzaamheid is het ergst en tast je recht en reden van bestaan in de wortel aan. Het is als betonrot in de bodem van je bestaan. Tot in de kern van je persoon voel je je alleen. Diepe gevoelens van leven zonder zin en betekenis dringen zich op en vreten diep in iemands persoonlijkheid in.

Het is bekend dat eenzaamheid een soort van ziekteverloop kent. Het plaatje hiernaastⁱⁱ maakt dit inzichtelijk. Een groot probleem is dat eenzaamheid iets met je denken en waarneming doet: je gaat wat mensen zeggen en doen (sociale informatie) negatief (afwijzend of afkeurend) interpreteren. De perceptie van de werkelijkheid raakt vervormd. Informatie komt heel anders binnen dan het wordt bedoeld.ⁱⁱⁱ Dit maakt dat eenvoudige ontmoetingen of activiteiten eenzaamheid vaak niet oplossen.^{iv} Niet alleen is het al moeilijk om eenzame mensen zover te krijgen, dat ze weer stappen zetten om mee te gaan doen, maar ze haken

ook weer snel af omdat ze zoals gezegd sociale signalen verkeerd oppikken. Daarom is een cognitieve interventie bijna altijd noodzakelijk om eenzaamheid aan te pakken, maar om de zo-even genoemde reden niet eenvoudig. Omdenken is een van de moeilijkste dingen die er is. Kortom, eenzaamheid is een sluipmoordenaar en vlecht zich vast in iemands leven.

Eenzaamheid is uitgroeid tot een enorm maatschappelijk probleem dat de gezondheid van mensen en daarmee van de buurt kapot maakt. “Het meest wezenlijk voor onze mentale gezondheid is het hebben van betekenisvolle relaties. Het hoeven er maar een paar te zijn, maar dat is cruciaal”, aldus Evelien van Veen in de Volkskrant.^v

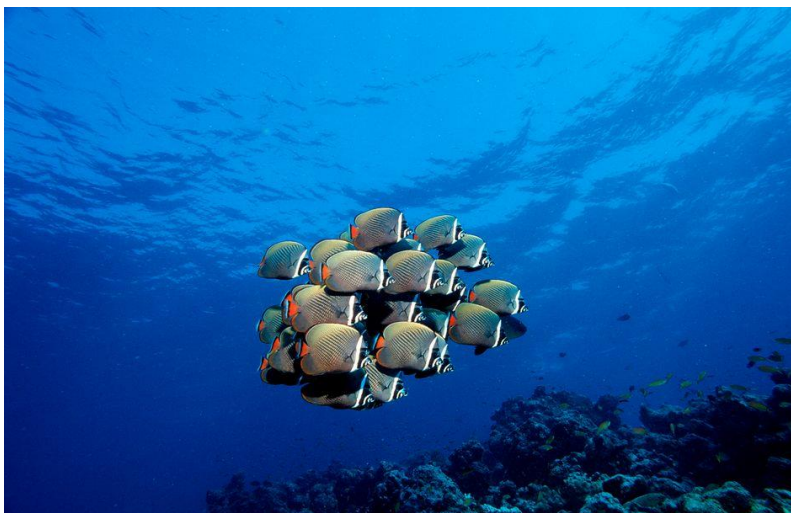
Wat is nu de inbreng van buurttheologie op dit thema?

I. Gods design van de mens

De buurt heeft buurttheologie nodig om een van de positieve kanten van de kerk te belichten. Zelden wordt eenzaamheid aangemerkt als een wrange vrucht van de secularisatie. Ten onrechte. Als mensen een breder verband niet meer als ankerplaats vinden en als leefgemeenschap kunnen beleven, neemt de kans toe dat zij in hun leven verstrooid raken en verdwalen.

Met deze opmerking bedoelt buurttheologie geenszins eenzame kerkverlaters te blameren, maar integendeel hun gevoel serieus te nemen en te wijzen op het design dat de schepper aan de mens heeft meegegeven. De Bijbel merkt op dat dit design vraagt om gezelschap. “Het is niet goed dat de mens alleen is”, dat is Gods analyse van het geluk van Adam in het paradijs.^{vi} Zelfs al het geluk en welzijn van het paradijs bij elkaar kan Adams honger naar samen niet wegnemen! Hij oogt chronisch ontevreden. Weliswaar is dit in de Bijbel de opmaat naar de schepping van Eva als echtgenote en levensgezellin voor Adam, maar het zegt ook dat mensen door God als sociale personen bedoeld en ‘gebakken’ zijn. De coronacrisis heeft ons in dit verband een nieuw woord opgeleverd: ‘huidhonger’. Eenzaamheid kan zich ook laten voelen, als niemand je meer aanraakt, geen hand op je schouder, geen aai over je bol, geen omhelzing, geen knuffels.

De mens is door de schepper gemaakt als die vissen, die elkaar graag in scholen opzoeken.^{vii}

Jenny de Jong-Gierveld, tijdens haar werkzame leven socioloog aan de VU, heeft veel onderzoek naar eenzaamheid gedaan. Ze gaf in Osdorp een presentatie over eenzaamheid en noemde leven in een “konvooi” als een van haar belangrijkste adviezen om eenzaamheid te voorkomen.

Leven in een konvooi is van jongs af aan leren om samen met anderen door het leven te varen.^{viii}

II. God geeft eenzame mensen een thuis

Een van de meest schrijnende uitspraken van een eenzaam mens in de Bijbel is: er is niemand. Dit zegt iemand die al achtendertig (38) jaren lang alleen gelaten is tegen Jezus. Jezus zoekt mensen die eenzaam zijn op. Het is zo Vader zo Zoon. Want de Bijbel zegt dat God eenzame mensen een thuis geeft. Daarom nodigt Jezus zichzelf bij eenzame mensen uit en ziet Gods straf al komen voor wie hen laat verrekken. Jezus gaat zelfs zover dat hij onze eenzaamheid op zich neemt. Veelzeggend is deze uitspraak van Jezus: "Er komt een tijd, en die tijd is er al, dat jullie uiteengejaagd worden, dat ieder zijn eigen weg gaat en Mij alleen achterlaat. Maar Ik ben niet alleen, want de Vader is bij Mij."^{ix}

Isolement, afzondering en uitgestoten zijn uit de gemeenschap hoorden bij de ergste dingen die je in Bijbelse tijden konden overkomen. Dus is het veelzeggend hoe Jezus mensen terughaalt in de kring. Hij raakt onreinen aan, geneest zieken en roept zondaars terug. Hij raakt zelfs doden aan en brengt ze terug. Zo leert Hij ons over Gods nieuwe wereld: een gemeenschap zonder uitsluiting en isolement. Geen pijn, geen eenzaamheid.

(Matthijs de Jong, Eenzaamheid in de Bijbel, in de uitgave 'Samen (eenzaam) zijn' van het magazine *Ideaz* (juli 2021).

III. Dankbaarheid

Dietrich Bonhoeffer^x liet zich misschien wel inspireren door bovenstaande woorden van Jezus, toen hij in de gevangenis dit gebed schreef:

In mij is duisternis
bij U is licht
Ik ben eenzaam maar Gij verlaat mij niet
Ik ben bang maar bij U vind ik hulp
Ik ben onrustig maar bij U vind ik vrede
Ik ben bitter maar bij U vind ik geduld
Ik zie niet waarheen uw wegen leiden
maar Gij weet de weg voor mij.

Vader in de hemel,
ik prijs en dank U
voor de rust van deze nacht
voor de nieuwe dag.
Ik prijs en dank U
voor al uw goedheid en trouw,
Gij hebt mij veel goeds gegeven
nu wil ik ook het harde
aannemen uit uw hand.^{xi}

Bonhoeffer vindt hier steun in iemand buiten zichzelf. Hij is God dankbaar. Nu is al eerder in deze blogs opgemerkt dat niet iedereen in de christelijke spiritualiteit wil meegaan. Maar buurttheologie wijst hier een weg, die ook door anderen is opgemerkt. Zo schrijft Evelien van Veen in haar reeds aangehaalde artikel in de Volkskrant over dankbaarheid als spirituele waarde, die je kan uittillen boven je eigen horizon: dankbaarheid kan tegenover "God zijn, een ander mens of iets ondefinieerbaars als de natuur of het leven, maar het ligt in elk geval buiten jezelf. Ik kan tevreden zijn over een artikel dat ik heb geschreven, maar dat zie ik dan als mijn eigen verdienste. Om dankbaar te zijn beschouw je iets als een geschenk." Ze noemt dankbaarheid cognitieve herinterpretatie, die mensen zich kunnen aanleren. Hier gaat het dus over je eigen horizon verleggen en je waarneming en beleving anders leren duiden en inzien dat er altijd (!) verbanden (mensen?) zijn die ingrijpen op jouw leven. Deze andere blikrichting van de dankbaarheid kan iemand bijna

letterlijk opbeuren en is een spirituele bijdrage aan de cognitieve interventies die eenzame mensen mogen leren omdenken.

Kortom, buurttheologie herkent eenzaamheid als een aantasting van hoe God de mens heeft bedoeld en gemaakt (als mensenmens) en wil laten leven (in school of konvooi) en reikt vanuit de christelijke spiritualiteit waarden aan (naar mensen omzien en dankbaarheid), die ieder die dat wil kan aannemen en leren.

ⁱ <https://www.amsterdam.nl/zorg-ondersteuning/ondersteuning/aanpak-eenzaamheid/> (geraadpleegd op 21 januari 2022).

ⁱⁱ De plaatjes in deze blog komen van www.movisie.nl (geraadpleegd op 21 januari 2022).

ⁱⁱⁱ Zie *Lonely in Mokum. Reisgids Verbonden Stad*, Amsterdams Netwerk Eenzaamheid, 2018, 30.

^{iv} Zie noot iii, 31.

^v Evelien van Veen in de Volkskrant, 15 januari 2022, *Met dankbaarheid je somberheid te lijf: 'Tel je zegeningen, dat werkt dus echt'*.

^{vi} Genesis 2:18.

^{vii} Het is daarom raak dat *Lonely in Mokum* (zie noot iii, 133, 162, 195) pleit voor community-building.

^{viii} Zie noot iii, 162.

^{ix} Uitspraken en gebeurtenissen zijn te vinden in de Bijbel: Johannes 5:7; Psalm 68:7; Lucas 8:26-29; Lucas 19:1-10; Johannes 4:1-42; Lucas 16:19-31; Matteüs 26:56 // Jesaja 53:3-4; Johannes 16:32. Gebeurtenissen in kader zijn te vinden in Matteüs 8:2-4; Lucas 7:1-23; Lucas 17:11-19 en in veel andere passages.

^x Zie voor Bonhoeffer Buurttheologie (10)

^{xi} Dietrich Bonhoeffer, *Verzet en overgave*, Baarn 2003, 145.